

Gospodarski List.

Gasilo c. kr. kmetijskega društva v Gorici.

Ureduje : Ernest Klavžar.

„Gospodarski List“ izhaja kot priloga „Soče“ dvakrat na mesec in sicer vsak drugi petek. Udje c. kr. kmetijskega društva in uaročniki „Soče“ dobivajo list brezplačno; drugače pa stane list na leto 1 gold. 20 kr. — Naročnina naj se pošilja c. kr. kmetijskemu društvu, dopisi pa vodstvu deželne kmetijske šole v Gorici. — Rokopisi se ne vračajo.

Štev. 21.

V Gorici, 11. Novembra 1887.

Leto VII.

Gnoj, gnojšče in gnojitev.

Brez gnoja ni poljedelstva, pravijo razumni gospodarji. Tla moramo večkrat gnojiti, ako jim želimo trajno vzdržati rodovitnost. Vsak, kdor se je le kolikaj brigal za poljedelstvo, ve, da moramo izmetke (ekskremente) gospodarske vprežne, mlečne in klavne živine zopet vračati tja, od koder so prišli. Izmetki pa so dvojni trdi in tekoči.

Pod trdimi izmetki razumemo gnoj vsake vrste, pod tekočimi pa gnojnico, scalnico. Gnoj imenujemo take stvari, koje se rabijo za vzdrževanje in povekšanje zemljiščne rodovitnosti.

Gnoja imamo več vrst n. pr. govejski, konjski, ovčji, svinjski, kokošji ali kurji in človeški gnoj. Poglaviten gnoj je goveji, ker se ga največ napravlja.

Goveji gnoj moremo rabiti za vsako gnojenje, bodi kot mlad, na pol, ali popolnoma dozoreli gnoj. Dozoreli gnoj vporablamo navadno za sadno drevje, za trte, posebno za mlade trtne nasade; tako tudi za bolj lahke zemlje. Sreden in mlad gnoj trebamo za težke, mrzle, neprodorne zemlje, pa tudi za vrtno rastline. — Ovčjek je močan, vroč, zadržuje manje vlage kakor goveji gnoj; zato se navadno rabi za mrzle zemlje, ktere napravlja rahlejšje. Rabi se za gnojenje tobaka, koruze ali turšice, konoplja, zelja, repe. Na Hrvaškem in Ogerskem gnojijo s tako imenovanim torenjem in to bolj oddaljena zemljišča. V ta namen ograde njivo, ktero hočejo pognojiti in v to ogrado zapirajo toliko časa ovce, dokler niso zadosta nagnojile zemljo; potem podorjejo gnoj. V ovčjem hlevu treba večkrat gnoj s zemljo ali mavcem (gipsom) posipati, da ne izhlapi vbežljivi amonijak, kojega se mnogo razvija pri razkrojenji.

Konjšček je gledé gnojivosti in svojstva zelo jednak ali sličen ovčjeku; prilično suh še hitreje deluje od zadnjega, zato se navadno vporablja za teške, mrzle zemlje in posebno tudi za vrtno gredice, ali gorke lehe. Sicer pa zavisi dobrota konjskega gnoja od dobre hrane.

Svinjšček je zelo voden in vsled tega je tudi mrzel; navadno se meša med druge gnoje.

Kokošjek je jako bogat na amonijaku, in zato močan; z njim gnoje luku (forium), tobaku, zelju, konoplji; največkrat pa se pomešava med druge gnoje.

Človeško blato daje izvrstno gnojilo in bi se moralo torej skrbniše zbirati in razumniše rabiti, kakor se navadno. Koliko tega dragocenega gnoja, koje obsega najvažniša rastlinska hranila, odteka se v potoke in reke in morja ter se popolnoma zgublja svojemu namenu. Ta gnoj ugaja posebno vrtnim rastlinam, pa tudi koruzi, zelju, špargeljem itd. Nasprotno pa ne smemo sadnemu drevju o poletni vročini gnojiti s čistim stranišnim gnojem, ampak pomešati ga moramo poprej z drugimi gnojili, ali pa stanjšati z vodo. Poskušnja je pokazala, da je učinek takega gnoja na sadno drevje premočan in dosledno včasih poguben. S tem gnojem je sploh najbolje v deževnem, vlažnem vremenu gnojiti.

Dobrega, razumnega gospodarja spoznaš takoj po dobro vredjenem gnojšči, ktero mora biti tako napravljeno, da se more gnoj popolnoma zbirati in v svojej gnojivi snagi vzdržati.

Gospodar, kteri si razume mnogo dobrega gnoja napravljati, ta si popravlja svoja polja, ter jim povzdiguje letni prirodu in s tem povekšava svoje imetje. Hoče torej gospodar, da si povekša svoje imetje, treba, da marljivo in umno ravna z gnojem.

V kratkem, kako naj bo gnojšče. Za gnojšče izberi si tak kraj, da ne bo moglo solnce na gnoj pripekati, kajti o vročem letnem času bi ga preveč izsušilo. Vsak nema senčnega prostora za gnojšče. Naj torej zabije na vsak vogel gnojšča roglat kol, na rogle naj pomeče drugo kolje in vrh tega listnato vejevje, a tako, da se bo moglo do gnojšča od vseh strani z vozom dohajati. Strešna kapnica ne sme padati na gnoj, ker bi ga preveč izprala.

Obširnost gnojšča se ravna po množini gnoja. Za nje izberi kraj, kder je zemlja neprodorna, skoplji $\frac{1}{2}$ metra globoko jamo in nabijo enostavno z dobro

ilovico, tako kakor se navadno nabijajo mlake (kalovi); dobro bo, da ogradiš jamo z niskim zidom.

Zraven gnojišča napravi jamo, v katero se bo odtekala gnojnica iz gnoja in če mogoče tudi skalnica iz hleva.

Gnoj naj ne bo na gnojišči više nakopičen nego 1 meter na debelem in naj ne leži v gnojnici, ta bi ga zavirala v razkrojenji ali razpadanji; nasprotno pa skrbimo, da bo gnoj vedno vlažen; zato ga moramo pogostoma polivati, posebno pa o vročem poletnem času. Če bomo zanemarjali zalivanje, naredi se nam plešnjivec v gnoji; tak gnoj pa ni dober, ker je zgorel in je s tem zgubil najboljše snovi; gnoj mora biti tolst.

Kedar gnoj razpada ali vre, razvija se dušec (ščipovec, amonijak); a da ta, kateri gnoju vzdržuje gnojivo moč, ne izhlapi v zrak, moramo gnoj večkrat z vitrijolom ali mavcem posipati. Gnoj naj se po vrhu pokriva s zemljo.

(Konec prih.)

Fr. Plešničar.

Kako se pripravljajo in sade trtne kolči?

Marsikdo toži, da se je mnogo trudil in da je mnogo potrosil, da bi si zasadil nov vinograd, pa da so se mu kolči posušile, ali pa da so mu v prvem letu le revno pognale in da si torej ne more obetati pravega uspeha od svojega truda in od svojih stroškov. Kdor tako toži, je navadno sam kriv, da se je zasadil slabo sponesel, ker ni prav pripravil kolči, ali pa ni pravilno izvršil zasađa. Zato naj mi bo dovoljeno, da po mnogih skušnjah pregovorim o tem par besed.

Kolči imajo biti dolge 45-47 cm, ali po stari meri poldrugi čevlji. Rezane naj bodo na zgornjem koncu 1 cm nad očesom, tako da se rez potegne od nasprotne strani očesa, na spodnjem koncu pa naj bo kolč prerezana ravno pod sredino člena ali pod očesnim popkom, kjer naj bolj poganja korenine. Nekteri režejo kolči v sredi med dvema členoma, kar je pa zelo napačno, ker začenja tisti del, kateri je pod členom, v zemlji gniti, in vsled tega hira trta, dokler ne segnijo ves oni del, ali pa se celó kolč posuši.

Kdor hoče napraviti nov trtni zasad, ali nov vinograd, naj dotično zemljišče prekoplje v globini 90 do 100 cm, potem naj je zravn ali planuje. V to zemljišče naj z železno štango ali s pripravnim svedrom naredi lukinje v vrstah in sicer tako, da bo vrsta od vrste po 1 m do 1 m. 20 cm oddaljena, v vsaki vrsti pa da je med eno lukinjo in drugo 80 cm do 1 m prostora. V te lukinje naj vtakne kolči in jih obsuje z dobro, presejano zemljo. Najboljša je strž, ali iz cestnih jarkov izkopana in s kompostom dobro premešana, presejana zemlja. Ko je kolč tako obsuta, pritisni zemljo z železno štango od treh ali štirih strani k njej, da bi moral uže

nekoliko moči rabiti, kdor bi jo hotel iz zemlje izruti. Površje kolči je dobro s zemljo, primešano s peskom pokriti. Tako se obvaruje pomladanske slane in presilnih solčnih žarkov; skozi pesek pa nježna trtna mladika kaj lahko požene. Kdor bo tako trte sadil, zanaša se lahko, da mu jih ne posahne nad 3 od sto; a uže v prvem letu mu poženo mladike do dva metra dolge. Tako vsajene trte nam eno leto prej obrodé, kakor nepravilno sajene in tudi njih rašča bo krepkeja.

A Širca.

Vrbje in košarstvo.

V naših gorah, na obrežji Soče, Idrijce, Bače, Cirknice je toliko skoro praznih, ali pa le revno obraščenih zemljišč, ktera so malo ali nič zavarovana zoper preplavljanje in sploh zoper poškodovanje po derečih vodah, da se nam vsiljuje misel, ali bi ne bilo dobro, da bi se vsa taka zemljišča zasadila z vrbjem, koder še niso zasajena, koder pa so taki zasadi, da bi se zboljšali in pravilno oskrbovali.

Vrbje bi dajalo dotičnim občinam in privatnim posestnikom lepe prihodke, zraven tega pa bi tudi zavarovalo obrežje in više ležeča obdelana zemljišča zoper poškodovanje po povodnjih.

V naši Furlaniji so nekteri kraji, kder se prebivalstvo močno peča s košarstvom, to je s pletenjem košev, jerbacev, caju, zibelk itd. V Foljanu, koder obstoji uže več let od države in dežele podporirana košarska šola živi kakih 400 oseb, v Pierisu okoli 100 oseb in v Škocjanu tudi toliko samo od te obrti. Tudi v Šempetru na Soči, v Turjaku in Flumiželu je nekoliko košarjev.

Vsi ti košarji izdelajo na leto od 5 do 6 stotisoč komadov (kosev) take pletenine; samo Foljan jih izdelava skoro 400 tisoč. Za te izdelke pa potrebujejo na leto okoli 7700 kvintalov surovega materiala, to je vrbjih šib in od teh jih dobivajo skoro dve tretjini od unstran italijanske meje, z Beneškega in le kakih 2800 kvintalov je domačega pridelka.

Če se pomisli, da se plačuje poprečno po 12 gld. kvintal, vidi se, da roma vsako leto kakih 60.000 gld. čez mejo — kateri bi lahko v deželi ostali, ako bi se tu boljše skrbelo za vrbje zasađe.

S Tolminskega gre le neznatna množina vrbja v Furlanijo, kakih 200 kvintalov. A koliko bi se ga lahko pridelalo n. pr. kraj Soče pod Volčami in pod Tolminom; potem ob bregovih med Tolminom in Kobaridom, na Žagi, v Čezsoči in drugod. Vrbji zasad, bolj naraven nego pravilen, na Tolminskem občinskem zemljišči pod pokopališčem (v tako imenovanem *praterji*), kaže, da bi vrbje v vseh takih legah izvrstno vspevalo. A pravilno napravljeni zasadi z odbranimi vrstami vrbja, kakoršno se dobro plačuje, bi se gotovo naj bolj priporočali. O takih zasadih hočemo v prihodnji številki nekoliko posneti iz knjižice, katero je izdal v italijanskem jeziku g. Karol Travan, bivši učitelj na obrtni šoli v Foljanu.

Danes naj samo še omenimo, da so se občine v našej Furlaniji prav čvrsto poprijele vrboreje in da se nekatere ponašajo z lepimi, mladimi zasadi, kateri se že prav lepo razvijajo in so tudi uže začeli dajati kaj dohodka.

Društvene zadeve.

Iz seje glavnega odbora dne 3. t. m.

Pod predsedništvom nj. e. g. grofa Fr. *Coronini*-ja deležilo se je seje 14 odbornikov. — Predsednik je naznanil nove ude glavnega odbora; dalje je izrazil odborovo čestitanje podpredsedniku g. *Bolle*-tu in odborniku pl. *Dottori*-ju, prvemu, ker je povzdignjen v viši dostojanstveni razred, drugemu pa, ker mu je podeljeno dedno viteštvo. — Odbor je vzel na znanje, da je izredni občni zbor, kateri je imel biti letos v Ogleji, zaradi slabe letine vsled prošnje mestnega zastopa odložen za prihodnje leto; — da je predsedništvo posredovalo in doseglo, da je vis. c. kr. kmet. ministerstvo povečalo podporo za letošnji učiteljski kmetijski tečaj od 300 na 500 gld.; — da je predsedništvo poslalo spomenico vis. c. kr. ministerskemu svetu, v kateri je razložilo žalostno stanje kmetovalcev na Goriškem vsled suše in drugih nezgod, ter je prosilo pomoči in polajšanja davkov; — da je predsedništvo podalo peticijo vis. vladi, naj bi pri sklepanji mednarodne colne pogodbe z Italijo za to skrbela, da se ne povekša colnina za tista vina, ktera se izvažajo v Italijo, pa imajo od 10 do 12 % alkohola. — Po predlogu Dr. Alb. *Levi*-ja se ima prositi to za vina obsegajoča do 13 % alkohola. —

Slednjič je poročalo predsedništvo, da je priporočilo vis. kmet. ministerstvu, naj dovoli sirarskima zadrugama *Zatolminski* in *Čaderski* vsakej 100 gld. podpore.

Odbor je odobril račun o porabi državne podpore za nakup bikov belanskega plemena in pooblastil predsedništvo, da zavaruje društvene bike zoper požarno škodo, ako bo spoznalo, da se tako zavarovanje splača.

Po predlogu posebnega odseka je sklenil odbor, da ima društvo moralčno podpirati ustanovitev vzajemnih zavarovalnic za živino, samo da zavarovanje ne sme biti obligatorično in da se imajo taka društva praviloma ustanavljati za posamezne županije.

S tem sklepom je glavni odbor rešil prošnjo osnovalnega odbora Šempaskega, kateri namerava na Vipavskem ustanoviti tako društvo.

Trajno razstavo kmetijskih strojev in kmetijskega orodja, ktera je zdaj v Gorici v Linassi-jevi hiši blizu prvostolne cerkve, sklenil je odbor zaupati, ker je že zadostila svojemu namenu in se višje ne izplača. Po njej se je namreč razširilo lepo število koristnih kmetijskih strojev in dobrega orodja po deželi. Zraven tega pa je vzbudila živahno

konkurencijo v kupčiji s takim blagom, tako da zdaj razstave ni več treba.

Vprašanje Tržaške namestnije, ali se imajo obdržati potovalni kmetijski učitelji, kakoršne zdaj vzdržuje država, ali se ima dotično podučevanje izročiti učiteljem kmetijske šole, — odstopil je odbor odseku za poučne zadeve v razpravo.

Društvenemu tajniku in kancelistu se je priporočilo, naj pri nabiranji statistike o letošnjih pridelkih skrbita, da bodo podatki kolikor mogoče zanesljivi in natančni.

Ob enem naj pozvedujsta tudi posebno, kako se razvija sadjereja v posameznih krajih in kako zelenjadoreja in naj o tem podasta obširno poročilo.

Odbornik pl. *Dottori* je prašal predsedništvo, ali mu je znano, da se je letos pripeljalo mnogo grozdja iz Istre v našo deželo, tudi iz takih krajev, kateri so po filokseri okuženi, da si je to silno nevarno našim vinogradom in trtnim zasadam sploh? G. predsednik je odvrnil, da bo to prašanje predložil pristojni vladni oblastniji.

Predsedništvo se je pooblastilo, da ustanovi poseben odsek za vinarsko in vrtnarsko razstavo, ktera ima biti maja meseca 1888 v Trstu.

Nekateri predlogi Tolminskega kmetijskega oddelka so se izročili dotičnim društvenim odsekom v razpravo.

Na prošnjo kapčijske in obrtnijske zbornice je glavni odbor privolil v to, da bo podpiral ustanovitve sadnih in opresninskih sušilnic.

V prihodnji seji se bo volil poseben odbor za priprave in vredbo deželne kmetijske razstave l. 1890 v Gorici.

Gospodarske novice

Deset gozdarskih zapovedi. 1. Veruj, da je vsako drevo, vsak grm, vsak gozd posredovalec med zemljo in zrakom; brez njih delovanja postala bi rodovitna dežela mrtva — pušava.

2. Ne imenuj po nemarnem imena „gozd“, ampak skrbi, da postane slabo grmovje na občinskih tleh lep gozd.

3. Premisli, o človek, da dobivaš od gozda naj potrebnejše reči za vsakdanje življenje; da je narava tvoje življenje od zibelke do groba privezala na gozd, in da je tvoje blagostanje zavisno od rodovitnosti gozda.

4. Spoštuj gozd in vsako drevo; sadi in vzrejaj gozde za svoje sinove, da se bode tebi in tvojim potomcem dobro godilo na zemlji.

5. Ne ubijaj ptiča ali kake druge živali, katera živi ob gozdni mrčesi, ampak uči svoje otroke spoznavati poškodovance gozdov in njih naravne sovražnike, da bodo prizanašali neškodljivcem, škodljivce pak uničevali.

6. Ne presajaj v gozd nesposobnih dreves, am-

pak uči svoje sinove večne naravne postave, da bodo oni vedno po istih postavah pogozdovali in vzrejali gozde.

7. Ne kradi dreves ni gozdne stelje ni mladih vej ni skorje niti družega, kar je življenju gozdnega drevesa jako potrebno.

8. Ne pričaj po krivem gozdom na škodo, ampak naznani vse gozdne poškodovance dotičnim gozdnim gosposkam ali sodiščem, da vsak hudodelnik dostane zaslužen kazen.

9. Ne želi in ne prisvajaj si svojega bližnjaka gozdnih pridelkov, tudi si ne prisvajaj pridelkov občinskih gozdov ter si ne polni s temi svojega žepa.

10. Ne daj se zvitim goljufom zapeljati, da bi nedostojno sekal drevje; ne poslušaj takih, ki hočejo gozdu odvzeti steljo ali pa nepostavno deliti občinski gozd, ampak imej vedno v mislih, da ti je Bog zato dal pamet, da z gozdom tako previdno ravnaš, kakor s svojim zdravjem.

To je „deset zapovedi“, katere polagamo našim slovenskim kmetovalcem na srce.

Kmet.

Namakanje Tržiške rōvani. — Ker je po najvišem sklepu z dne 6. junija t. l. potrjen načrt postave, ki ga je deželni zbor sprejel v lanskem zasedanju zastran izvršitve in ohranitve namakal po Tržiškem polji (Agro di Monfalcone) in ker so dogovori o tej zadevi med dotično zadrugo, državno upravo in deželnim odborom uže dognani, pogaja se zdaj dež. odbor s kreditnimi zavodi zaradi posojila 330,000 gl., s katerimi bi založil dotični predplačni donesek, ki ga ima dežela dati za to velikansko započetje. Delo pa se ne bo moglo še tako kmalo začeti, ker treba poprej še mnogo tehničnih priprav.

Vinarsko in vrtnarsko razstavo priredi Tržaško kmetijsko društvo meseca maja 1888. Na razstavo se bodo sprejemala iz vseh dežel takraj Litave vsakovrstna vina in žganja, cvetlice in druge rastline, kakoršne se odgojujejo po vrtih in rastlinjakih, sploh vrtni pridelki, trtorejsko orodje, kletarska in vrtnarska oprava. Ker je Trst svetovno kupčijsko mesto, bo posebno vinarska razstava jako važna in vplivna gledè vinotrštva.

Z oglasi za deležbo, pa tudi z vprašanji za pojasnila, programe itd, se je obračati do osnovalnega odbora (Commissione ordinatrice della Fiera in Trieste), pa tudi do našega in tržaškega kmet. društva in pa do kupčijskih zbornic.

Kdaj se začne razstava in kako dolgo bo odprta, to bode še s posebnimi oznanili razglašeno.

Na slov. oddelku kmetijske šole v Gorici se začne poduk dne 16. t. m. — Do zdaj se je oglašilo 14 mladenčev za sprejem; osmim je deželni odbor podelil štipendije po 100 gld. na leto; — med temi je sedem Kraševcev in en Šempasec; z naših gor in z Brd se ni oglasil nihče.

Na italijanskem oddelku je vdeležba letos ve-

liko večja; oglasilo se je 23 mladenčev za sprejem in 16 se jih zadovolji, da dobi vsaki samo po pol štipendija, to je po 50 gld. na leto; — kar bo več stroška, plačajo sami; drugi pa se bodo na lastne stroške šolali.

Naj bi se deželnemu odboru posrečilo, da dobi tudi slovenskemu oddelku vestnega, razumnega, praktičnega ravnatelja, kateri bo znal z uzornim gospodarstvom na šolski kmetiji, z uspešnim podučevanjem in odgojevanjem izročene mu mladine zopet vzbuditi med našimi posestniki zanimanje in ljubezen do kmetijske šole. Prekoristen je ta zavod, pa le tedaj, če je v dobrih, vestnih rokah.

Konji, ki se ne dajo radi podkovati, pomirijo se, kakor piše *Kmetovalec* s petersiljevim oljem tako, da so krotki kot ovce. Vlije se nekaj tega olja na ruto in na roki, ter se drži ruta z rokama konju pred gobcem.

Na prodaj so na slovenskem oddelku kmetijske šole v Gorici 4 bikči Belanskega plemena, dva sta stara po 15 mesecev, dva pa od 3—6 mesecev.

Tržne cene

30. oktobra t. l. v Gorici.

	od gold.		do gold.	
Pšenica 100 k.	7	80	8	—
Koruza "	7	—	7	50
Rž "	7	—	7	50
Ječmen "	6	—	6	25
" pehan "	11	—	11	50
Oves "	5	80	6	—
Fižol "	8	—	12	—
Ajda "	8	—	8	50
Riž (fin) "	22	—	23	50
Riž navaden "	20	25	20	50
Riž indijski "	14	—	17	50
Seno "	3	—	3	28
Slama "	2	—	2	20
Češplje (goriške črne) "	12	—	16	—
Breskvice (suhe) "	40	—	50	—
Fige (suhe) "	16	—	18	—
Maslo (kuhano) 1 k.	—	85	—	96
Maslo (surovo) "	—	66	—	70
Sir (Bovški prav star) "	—	100	—	105
" " star "	72	—	80	—
" " nov "	50	—	56	—
Vino črno furlansko 100 litrov	18	—	20	—
Vino črno kraško "	18	—	26	—
Vino belo Dornber. "	15	—	19	—
Vino belo briško "	17	—	20	—